ה מ א ס ף

לחדש מרחשון תקמ"ו

א

שירים

הסופר למתו

אֵיךְ נֶאֱסַפְתָּ מִפְּנֵי הָרָעָה
וְאֵין שָׂם עַל לֵב בְּמַכְאִיבֶיךָ
עֲלֵי מִדּוֹת נִכְבָּדוֹת וְטוֹבוֹת
הָאוֹבְדוֹת בְּאָבְדָן נַפְשֶׁךָ
אֲשֶׁר הִיא בֵּין חֲסִידִים תִּתְחַבָּר,
כִּי כִּיקְרוֹתֵיהֶם כִּיקְרוֹתֶיךָ —
לְבָנִים הָיוּ כָּל עֵת בְּגָדֶיךָ
טָהֳרָתָ וְרָחַצְתָּ בַּמַּיִם אֶת כְּשָׁרֶךָ
וּבְגִלְגּוּל שֶׁלָּג גִּלְגַּלְתָּ גִּלְגֻּלְתֶּךָ

דָּבָר מִן הַחַי לֹא אָבַלְתָּ מֵימֶיךָ
אַף בֵּינִן וְשֵׁכָר אֵינְנוּ מָהוּל סָבְאֶךָ ׃
וְעַל אֵלֶּה גְּבָרָה מִדַּת עַנְוָתָנוּתֶךָ ,
כִּי מֵעוֹלָם לֹא הֲשִׁיבוֹתָ לְמְקַלְלֶיךָ
וְלֹא אָנַפְתָּ בְּמַכְעִיסֶיךָ
כִּי אִם נָתַתָּ לַמַּכִּים גֵּוֶךָ
וְתַטְ שְׁכְמְךָ לְסְבוֹל עֻלָּךְ
וּמִפְּנֵי רְצוֹן אֲחֵרִים בִּטַּלְתָּ רְצוֹנֶךָ
הֵימִינוּ וַתְּיַמֵּן הַשְׁמְאִילוּ וַתַּשְׁמְאֵיל דַּרְכֶּךָ ׃
אֲהָהּ ! מִי יְנַחֲמֵנִי עַל שִׁבְרֵךְ
כִּי מִי יִדְמֶה לָךְ בַּחֲבִירֶיךָ ? —
כֹּה סָפַד וַיְקוֹנֵן בְּמַר נַפְשׁוֹ הַגֶּבֶר
עַל סוּסוֹ כִּי נָפַל וָמֵת בַּדָּבָר ׃

ל

ב
יפקד מקומו

ג

תולדות גדולי ישראל

תולדות רבינו משה בן מיימון זכרו לברכת נצח •

בארבעה עשר לחדש הראשון הוא חדש ניסן, שנת חמשת אלפים ותשע מאות תשעים ושתי ליצירה נולד הרב משה ב"ר מיימון בעיר קורט"ד"כח בחדש שבט"ניען במחוז תכד"חלוויען, הוא בן לחכיו החכם ר' יוסף בן ר' יצחק הדיין ב"ר יוסף הדיין ב"ר עובדיה הדיין ב"ר שלמה בן הרב ר' עובדיה הדיין, ואמו היתה בת קנב, אך לא נודע שמה, ויהי בהקשותה בלדתה ותמת, ומתכה יצא האור הזה המאיר לכל ישראל בתוך תורתו • בימי קשרים הלך מכיתו *) וילך לעיר שהיא שם הרב יוסף בן מת"גם והתחיל ללמוד ממנו והפליג בחכמה עד שהיה שמו נודע בשער בת רבים לרוב ידיעתו ובקיאותו בחכמות רבות, ובחלכסדריא ודמשק הקים בית המדרש והתחספו אליו רבים מהגלילות אשר סביב, ונהרו אליו גויס לשמוע מפיו תורה, ולשתות בצמא את דבריו, וכבוד גדול עשו לו •

בהיותו בן כ"ג שנה והוא בחדש מולדתו **) התחיל לבתוב החבור הגדול פירש המשנה בלשון ערבי ב ב וכתחילת

---

*) כפי הנשמע על דבר הקץ והביון משר ביהודה רעיו ואחיו בהקשותו בהכנת הסורה, וילעגו עליו לאמור: בן קנב, מה לך ולתורה וחכמה? כרח תבית תבין •

**) אמרו כותבי קורותיו כי לאחר שחלף כבקו בתורה וחכמה בבית מדרשו של בן מת"גם, שב לחדן מולדתו, ולא הלך ביתה אבותיו תחלה, כי אם על רחשי העיר לבקש הבשיון לדרוש בהביס, ובשנת דרש ויפליא להלחות את חכמתו, ותהין אזינו ויפוץ ויפול על צווארין ויפקהו ויוליכהו לביתו בכבוד •

ובתחילת שלשים לחיין גמר חותו במצרים • סדר זרעים נשתק

ע"י כרב יהודא בן שלמה הספרדי המכונה בן אלחר"ף ז"ל והוא היה קרוב משיל מהרש"לניע (קריה עליזה מליאה כשבחים וסומרים במדינת ערפ"ת בעיחות פרחון"לנכי) ע"י רחשי תכמיה להעתיק אל ל"הק פירוש הסדר הזה • והמעתיק הזה גם יגל שמו בכל גויי הארץ שהות מסורר ומלין גדול ולו יד ושם בכל מכתם

החכם הזה רחה כמחתה שמרוב עבודה וטלטולים העוברים על חומתינו, עתידה תורה שתשתכח, יחבדו בחכמות ויסתבכו בלמודי המופר והדת, על כן ברוחב ביניתו וגודל דעתו עמד לתקן המעות, לגדור גדר, ולעשות מסלול קדש חסר לת דרך בו חדש בעניין למוד התלמוד שיהיה בקל למבין ולבלתי מבין, כל חחד כפי דרכו יקנה לכל הפחות טוהר המחשבה ותמימות המעשה ויהיה הנהגתם ועבודתם בסגנון חחד לת חגודות זה בכה וזה בכה; על כן חון חקר ותקן העתקת המשנה בלשון שהיו מביניס ומדברים בו והרים המכשול מבני עמו שלת יהגו בגרונם מה שלבם חינו מבין ויחלק להם שעיחי התלמוד לענפים ולמתלוקות רבות בין בהנהגתם עם בניתם בין בהנהגתם עם חבריהם בין בענין המידות הדעות והמוסריות למען ידע ויש מלחכת תוקו המוטל עליו בימי לבין שמים ובין חדם לרעהו, ותה גדלה טובתו עמנו בחבור הזה • למנם כחשר בכל דור ודור עומדים בני בלי שם עליונו ובכוחים כנד פניהם ותשר בחזקתם וגובה לבם משלו בהמון הכשילים המחמינים לדבריהם מבלי בחינה והבחינו לת ריח החכם הזה, הוליחו דבה ודופי עליו, הפכו מתוק למר וחור לחושך ודבריו הנחמדים בחתת וכתמים הפכו בלעבה שוח ודבר כוב, וחפירי לב החומללים קצרי יד לכלכל משפט ידעת עצמם נמשכו בעבותות חבלות לשונם וכתפתו מהם לדבר תועבה על השם הקדוש הזה; לו חכמו ישכילו שכוונת החכם ותכליתו בחבוריו היה להרבות תורה ולהחדירה, להבינם חל טוהר התמונה והדת ביושר וכתוש, ולחבב בעיניהם התורה והמלות ודרכי מדות יקרות תורת החדם ומוסיות להיות מעשיהם רנוים ונחמדים גם בעיני חלהים גם בעיני חדם, ועל כן שלת לפני כחורו הכולל, הקדמה חרוכה על כל הסדרים ועניניהם ויבחר בזה כוונתו ברמיזה מענין סדר הלמוד ותכליתו שיהיה כפי התיקון והסדר הרחוי להועיל לת על דרך פשוטו ולהב ברכה שהות יגיעת כשר כ"ת שיהיה המונה לקנות שכל טהור ויישר הנהגה ישרה ונפיעות יתירה ומעלת מדות תרומיות להחזיק קיום

קיום התכון בכלל זכפרט . ויבאר בזה המוקוס נ"כ העיקר מהנכותה אשר התיחסה לנביאים ואחרי כן הולך ומוקר אם הפרושים המקובלים הלכה למשה וכאמרו כללותיה ודקדוקיה ופרטיה ומדבר על חלוקי הסדדים וחופניסם הרחוי להם בחיכות .

זבסוף בקדמתו מביא חקידה יקרה וטובה ואשר לרוב סגולתה יעלומי בליתי להעתיקה הנה בקיצור נמרץ לתועלת נעירים לימים למודי שכל (למען הנית בם אם התשוקה , ולהבעיר בחלי הכוסף לשוס לב אל דבריו , ולא יפנו אל הרהבים וסטי כזב) ירחו חדשות וכזורות ויסמעו דברים שלא שמעתן אזון מעולם היונחים מפי דובר אמת , עדיו יתבוננו , ירוו נפשם העיפה מוכחלי תבונתו , ויעמו בצדק כי רוח ה' דבר בו ומלתו על לשוני . ואם אמנם רבים זכן שלימים שבבר נהגו מדבריו , הלא תלוי ברצונם לקרות שבית אם אין , כי רק תועלת לעירי יחים תכחנו מבקשים , זבעיניהם הדברים העתיקים בחדשים מקרוב , וזבזאת אבי בוטח כי יאהבוני על אשר התעוררתי לבבם , נליתי להם את הבאר , מובע מים חיים , אז יעברו נמאם , ויכרעו על הברכים לשתות , ורבים יליקו בידם אל פיהם מן המים , כי זה משה האיש ה' הוריהו את העץ וישלך אל המים וימתקו — ! וז"ל :

"הזהרו לדון בדרישה בדברי המכמים לבף זכות , וזטיב לעיין בהם , ואל ימהר להרחיק דבר מהם , אבל בסירמוק בעיניהו דבר מדבריהם , נרגיל בפשיטו בחכמות עד שבבין ענייניהם , ועל בן לא תגוזח לעולם מרחיק דבריהם אלא היש מבקש תלוה , וכותן יתרון להבחות המורגשות , ואשר לא האיר לבו בדבר מן המאורים הבהירים , ואפשי שידעו אחיתת דבריהם בלו בעמק הבוא בל ימיהם , לוו לשקוד עליו ושמוהו תבלית החכמה . ואמרו אין להק"ב בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד , ואשב לבן לוה הדבר , שאם תסתבל אותו על פשוטו תמצאהו רחוק מאוד מן האמת , כאילו ד' אמות של הלכה בלבד היה התכונה הנדרשת ושאר החכמות והידיעות מוסלכות לאחרי גיוו ? וכזמן שם ועבר ואחריו שלא היתה שם הלכה הנוכל לומר שאין לאק"ב חלק בעולמו בלל ? — אבל אם תעיין זה הדבר עין שבלי , תראה בו מן החכמות דבר פלא . "

"דע

דע כי הקדמונים נתקיים אצלם שכל דבר נמצא יצטרך עכ"פ להיות לו תכלית, וכאשר נתקיים להם זה הדין הכללי התחילו לחלק כל הנמצאים, לדעת תכלית כל מין מהמינים, ורצו כי כל נמצא שהוא

מלאכותיי כמו המשור להניף על העץ, וקרדום לחתוך בה, היה תכלית עצייתו ידוע. אבל מה שהמציאתו המלאכה האלהית והחכמה הטבעית, יש מהם אשר תכלית מציאותם נעלמת מחקירת הדעת, אמנם כדברים שהם נדולים ופעלם יותר נלוי, ידיעת תכלית בריאותם תעיד יתרון אצלי החכמה. אך על הכלל יש לדעת שכל הנמצאים נמצאו בשביל האדם; מהם למאכל מהם לתועלת זולתו מהם לרפואה, וכל מה שתמצא שאין בו תועלת לפי מחשבותינו תתלה הדבר בחולשת שכלנו, כי אין ביכולת האדם להיות דעתו מקפת ובולעת ידיעת כל הטעמים והתכליות, וכאשר מצאו התכלית בשביל האדם, הוצרכו לחקור מה תכלית האדם? וכאשר התריכן לחקור מצאנו לאדם פעלים רבים מאוד וחקרו על כל פעולותיו הכוללים למצוא פעל מיוחד, ומצאו קושי פועל אחד אשר אליו יסבו בלבתן כל שארי הפעולות להיות תכלית אחד בלבד בשבילו נברא ושאר פעליו הם

לקיים עמידתו, והפעל האחד הזה הוא לצייר

מושכלות ולדעת אמיתיות, והנבדל שבמושכלות

לצייר בנפשו אחדות הבורא וכל הנלוה לענין הזה, ויתחייב להרחיק רוב התענוגים הגופניים, שהאדם בשיהיה רודף תאות ומגביר המורגשות על המושכלות ומעביד שכלו לתאוותיו, אז לא יתודע כאת האלהי אליו (ר"ל בשכל הנסיר) ויאות אז בחילו הזה בריה נזורה שומה בתוך יס התוהו. וכתברר מאלו המוקדמות שתכלית העולם ומלואה הוא חיים חכם וטוב, אשר לו יד ושם בל"ת וגמוס, כאשר יהיה לחיים הזה ממיני האדם הדעת והמעשה, דהיינו הדעת לצייר בשכלו אמיתת הדברים ע"פ שהם עליו ולהשיג כל מה שאפשר והמעשה הוא תקון ויושר הדברים הטבעיים והמוסריים שלא יהיה שטוף בתענוגים ושלא יקח מהם אלא מה שיהיה בו תיקון גופו ותקון המדות בלבד, וע"כ בחיים

האיש שיהיה על ענין זה הוא התכלית והוא התכן וזהו הדבר מוסכם מהנביאים *) "

"ואם ישאל השואל אם החכמה התלמית המציאה האדם בשביל תכלית ניור המושכלות מדוע המציא השם כל האנשים אשר לא יגיעו מושכל ? ואחשוב שאנשים כאלה הם לצתי סבות האחת להיות משמשים (ועוזרים) למשכילים שאלו יהיו כל בני האדם מבקשים חכמה נשאת תיקון העולם **) והסיבה השנית מפני שאלו לבני החכמה אמה מעטים מאוד וזה הדבר כתחייבה בדרך החכמה התלמית , ואין לשאול מדוע , כמו שאין לשאול למה היסודות הראשונים , ובכרת ההמון לעשות מחברת לחכמים שלא יפארו שומעים , ונם יהיו קצתם עוזרים לקצתם , וח"כ כתבדר שהכוונה המיוחדת בבריאת כל מה שיש בעולם הזה הנפשי הוא אלא לזה שישלם הכולל האדם והמעשה , ומזה תדע שעל כן אמרו שאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה , כי ההליכה בדרך יאר כשהוא מרחיק מהמותרות ומקרב להמושכלות אותה להכי ה' . "

סדר

---

*) כמו שאנשי שהובידים כלם לעשות נדקה ואחרים , לצקם קנינת אלהים ודעת עכיון , כמו שיעשיה קופת צדקון — הכוה יהיה כוס ?
אלא זה כוס אלפאראבי , פתח חלכוות ניתא , אלא פרוש לדעב לאחר וכו" ואתאה על הדוח מהמתחקקים שרוצים על כפי לעיהם ואיש נאחיהו יקנא בעבדה וזעם אם יהיה זו דבר אלא כהונן לדעתו שטעם שכל ישראל ערבים ואחרים לא יהיו בשעה שיהיה לפרום לו לאחם אז כדומה לעובת נוחו , הנה פיו יפער וידו יקבון , יקבות שלום בשפתיו ולבו יקבן קון ? ס"ל ידעת דומות וכבוד מצד מוכה תפעלף מאן כ"ת ליכלה ! ס"ל ידעת דומות וכבוד מצד מוכה ה" שוקל כל יומר ודק , וכל חכמי הפלוסופים מודים שאין האדם שלם אלא כשיהיה כולל הדעת והיעשה , דהאו לא תשיג הדעת והמעשה , נם חכמינו ז"ל אחדו לא האדם עיקר אלא המעשה , ומי מהמון שומרים זה הכלל ? ולאיזה בני המעשה והנם מעוטים , ואיזהו — נקחת חופר ! —

**) ציונו נא את דברי החכם אחת החכלים שצויכם כלאו יהיו כלם חכמים כלם נבונים כלם יודעים , ואיכם לומדים . שאם מוחניות לו ילשות אחרות לנרנקתא , ס"ל נלוחים באדם ונם יפכלנו בקום עגנו , זו לעה חולה !

סדר מועד נעתק ע"י **יוסף בן יצחק בן אלופאהל**

בשנת שמונים לפטרות תק"נו וטורח גדול היה לו נ"כ, כי הוצרך ללכת אל תרחב"מניען ובמדינות ווסק"ה (huesco) ולחלות פני זקני חכמים אשר בקהרח"נאסף על נהר עב"רח, לתת לידו שני סדרים סס מועד ונשים אשר נמצאו לבד בידם, ובפל בגורלו סדר מועד. וסדר נשים נפל בגורל הר"ר **יעקב בן משה עבסאי** הנקרא **בר"רש** ועזרת חברו החכם החסיד ר' **חיים** נהר"ר **שלמה** רופא בן **בא"קא**. סדר מזיקין נעתק ע"י **שלמה בר יוסף** וסדר קדשים ע"י **נתנאל הרופא בר יוסי בן אלמ"עלי**, ומ"ס פנהרין העתיק ר' **יהודא אבן תבון** ובפרק י"ד הניח מקירה גדולה בחמונה ועיקריה ומדבר ממחלוקות הכיתות והדיעות לפי הסתנות שכלם, וכוונת תכליתם המסוכסת בעניני ע"הב ונמול ועונש, והרמ"בם מזכיר עליהם בטענות יסרות וכסברות חזקות לזכור לת בריתי טענותיהם ולהפיל מבנרי מזימותיהם.

ובסוף דברינו הבניח העיקריים וי"ג יסודות החמונה אשר גס עליהם רבו החולקים, וכתבו שטנה עליו, ואף כי עדות הרמ"בם כעדות כל החכמים, וכעדותו על פיו מספרינו אשר חבר שכלם מלאים ירחת ה' ורוממותו, שהיה מחשבן גדול בכון וירח אלהים וסור מרע, וכבר התפרסם בחומותינו גודל מעלתו וערכו, לכן היה רחוי לו לחלוק כבוד, מ"מ לת חסנו לכבודו ועוררו עליו ויורו המוריס בחני לשונם להפיל מספר יסודותיו — ועל מה רחו ועל מה ככה בהייתה זאת, לת ידעתי נפשי, וכן וחולי קרה זאת להעדר המשפט והסכמה, כי נראה שהוא כשנולה לחומותינו העדר ההסכמה והתנברות קנתינו על קנתינו, ומי חרש ולת ישמע קול עכות קול חונה להפות חת, כי נשקה חת ניעקב ולהבה ביסראל? ועל מה? על אשר אין כפתרון רוחו יפתר, ימד קולעים חל הסערה וחת המטרה ימטיחו — !

ומכל ההמון אשר הפלינו לחלוק עליו נרניש, לבד אחד נודע לו לחוהב דבק יריב חת ריבו, והוא דון **יצחק אברבנאל**, ויאחר לו לבדו להפך בוכותו ולהנדיקו בהספטו, הלא כה דבריו בספרו **ראש אמנה** „מרוב מיתי וכעסי וקפ

חס לבי בקרבי, כי שמעתי לומרים משכילי עם, כלכה לחרי מלשבטנו מקד"מ ועל"כו ונשליכה ממנו עבותות משה ויש הפלסים כי טעמתי מעט דבש פיכותיו ויערי סודותיו, מתקו לחכי והמה לומרים ממת עכשיו יחת עקתיו — כי משמתי את כל כלי ומצאתי כל מחשבותיו בריחות וטוכות, והמה דברו עלי כוזים, ויחשבו דבריו מליץ שונא ופתי, וימררוהו וריבו בטענות תלושות דקות וסדופות קדים; עלי נהפכו שירי כי לרחה שבי יוכי נחיות אף שני עפרים יקומו לנגח על הנשר הגדול בעל הכנפים — לכן דברתי בלבי להוציא לאור משפטו, לכי לעבוד כל טוכי ולרד להגילו מיד זוריו הלוחצים אותו!"

ויעוד חבר שמונה פרקים למ"ם אבות בלשון הגרי זהרמיב במ"ם הוסיף המחבר להיותו יקרב בעניניה מפני שהיה מדברת במידות האדם החטובות והישרות והאריכו לדבר בהם ולהודיע לון לאדם להרגיל עצמו במידות הטובות עד שיטובו קנין חזקה ויהיה קבועות בנפשו. וכאשר רצו חכמי לוב"ל (לא ידעתי לכוון אם הוא Lyon הנקראת על שם המחוז Lyonnois היושבת בירכתי יש החנ"ע; או אם הוא Lunéville קרית מלך מלכים מונחת בפלך Lottringen ושכי אלה הערים כמלאים במדינת צרפת) פירש זאת המסכה והפרקים לשר הקדים הרב בביאורו הענינים והקשו מהמכם הרב שמואל אבן תיבון להעתיקו. ובהיות הרב כחמדים מפז ומזוקקים שבעתים, רצו רבריו משמן והמה פתיחות לכל בלי שער החכמה, והכה מעצמות תכונת נפשו לא מלאנו ידועה יתירה זולתי ממה שנדע ונכתין מתוך חבוריו יען מחשבותיו ופעולותיו יחד יתלכדו ולא יתפרדו וזהו דמות הליש היטר שפיו ולבו שוין והמה דומים לרחי מוצק כן יתגלה ויתרחה מתוך תמימות וטוהר מחשבותיו רשמי וחרוטי פעולותיו אשר עשה בימי חלדו, לכן הסכמתי להעתיק פה רק פרק רביעי:

"המעשים טובים הם המעשים השווים המוצעים בין שתי

שתי הקצוות שתיהן רע ה"ל מהם תוספות זה"כ מסרון (למשל הרבות נדקות שוכלי בחיבה הוא עורבות וקבילת הידים היא כילות והממונע הרעוי היא כדיבות סיעיין למי ומה ומתי וכמה) ולמנע ישובת בחינות הממונע ולהיו צריך האדם לכוון, וכמו שהנוף כשיצא מעשות נרחה על חיזה נד נעה, ונעמיד כנגדו בהפכו עד שיתעוה ולא"כ נסלק ידינו מן ההפכי ונעשה מה שיעמידהו, כן נעשה במידות. ומה שעשו החסידים הקדמונים לנטותם לחרי קצה האחרון לפעמים, כמו בלוס ולבוש הצמר והתבודד במערות? לא עשו דבר מוזה אלא או דרך רפואה או להפסד תנשי המדינה, וכאשר רוח החכמים בעיניהם שהחסידים עושים אלה הפעולות, ולא ידעו כוונתם תשבו שהם טובות, כוונו אליהם בחשבם שיהיו כמותם, ויעבו את נופש ויחשבו שהם קנו לעצמם מעלה ומדה טובה ושבזה יתקרבו אל השם (כמו שעוד היום רבו הכסילים המסגפים נופש ומוכיפ מעצמם לפילו הענג הרוחני ומותר, ואומרים בלבבם אלה ה' נזה זאת, וזאת המסילה לעלות השמימה — ויש מוצב לאדם עולם שכלו טוב, ויכוה תכל ותמודותיה למלאכה כמכוה וכשם, ויאמר בחלקות לבזוו מה יועיענו זה, וכאשר הניע עתה להבשל אל המנוחה ואל הנחלה, לו היה כאחר ופוחו לבאת מבאורות העולם וחמודותיו צרורות בשמלתו על שכמו, ולא יעלהו הנשם לקחת מלוא חפניו כל אשר יוכלון שאת, ובפיו יזבר מלכי ואלהי מה תתן לי ואנכי הולך —) והשם לא ידעו כי ילכו תרחות עקלקלות ואלו הפעולות רע, וכמו שאמינו שהש"י עבה ע"י נביאיו זכריהו ונזה אותם ביושר ובמעלה לבד לא בלוס, וכה אמר להם: כי אתם וספוד בחמישי וכו" הבשם צמתי אני? וכי תאכלו וכי תשתו וכו" — כה אמר ה' צבאות לאמור: משפט אמת שפוטו ואהבו ורחמים עשו, איש את אחיו, אלמנה ויתום גר ועני אל תעשוקו, ורעת איש את אחיו אל תחשבו בלבבכם, והלאה והשלום להבו! —

לרוב חכמתו וקיחותו בידיעות רבות, היה לפוב לבריות, וימלא חן בעיני השולטן אשר במצרים ויקח אותו להיות לו לרופא, ובהיות שזה הדבר טבעי להיות לומן טובת חומנתו, לכן גם הרופאים כרחותם את כבודו ואת רוב גדלו אשר בשלו השולטן ויקנאו למשה וישטמוהו והלשינו עליו שערב סם המות בתחבושת אשר עשה לו בעת חליו, ואשר בחפדו ובאהבתו אשר אהב אותו לא רצה להאמין ולחשוד אותו בכך כ"ח נימר בלבו שהרופאים לשנאתם אותו העלילו עליו להדפו ממעלתו, עכ"ו להיות יוצא ידי חובתו להרחות כאלו רוצה לפסוק עליו הדין נזה להבזיהו לפניו, וירמזו לו שימלט מהר על נפשו ויתחבא, או גם אל מערה אחת בכפרת ארץ הסמוכה למצרים וסם חבר ספר יד החזקה בלשון עברי נא וחברו י"ב שנים לחברי פי' המשנה והוא ד' חלקים כוללים י"ד ספרים והספרים כחלקים להלכות רבות על כל הש"ם והדינים והמשפטים והחוקים.

חתימה בדף הסמוך.

ד
תולדות הזמן

ה
בקורת ספרים חדשים

ח ח י מ ה.

הנה בחמת הקריך המחבר למעניתו, ושכח מה שאמרו ח"ל לעולם ילמד אדם בדרך קצרה, והשתבש בדרכה

בהרכבה מקומות בענין זה, קול דבריס לבמנו שומעים, ותמונת ביאור לינגנו רואים, וזלתי קול, ואס חפצנו להעתיק את כל דבריו החרוכים, יהיו למשא וטורח על הקורא ע"כ העתקנו לבד תמציתו וטורס דבריו בדרך קצרה, ועתה נשפוט עמו, בחקור על דבריו ונשאלה את פיו, על חיזה אופן תהיה ההסנמה או העתקת המעמד לאחור? ואס בחוכם או כרצון? או בסיבה? ואס שלש אלה יששה לו האס לשנח או לנגחי?

בהיות כי סתם המחבר הורחת טורס אחר בחמדו שהוכח על כד ההסנמה מבלי לתת טעם לשנח או לפגם כאשר תאות לעכין הזה? ומה שהניח והורחות טורס מהמה לשנח ושורס נופס לנגחי, נשאל עתה על חיזה אופן יורו ביאור אס בסיבה אס ברצון או בחוכם? כיון שהורחת הטרסים השלשה יחד מונחים על כל מיני העכבה למשל המעכב לנחת, המעכב לאכול המעכב לשלם, המעכב לדבר וכיוצא בזה רבות, אין נוכל לסתום הנחתם ולהסתפק בלבד בהורחתם לשנח או לנגחי כי ביותר ראוי למו להסתכל על בחינת הפעולה אשר ממנה תנוח העכבה, והסיבות החיצוניות המחייבים אותה, כמו למשל שים ביד איש אחד לשלם מוכו והגיע הזמן לשלם, ובכל זאת מעכב, בעבור שזאת מדתו לבקש סיבות ועלילות כדי לעכב, ויש שאין לו המדה הרעה הן בפעכב ועבר זמן פרעון בעבור סיבה שהוצרך ליסע, או בפל למשכב על ערש דוי וח"כ חוכם חולי הכריחו לעכב הפרעון ולפי דעת המחבר באיזה מלה נשתמש על הענינים האחרונים אס במין בושש הוא לנגחי, ואס הסיבה או החוכם מוכיחו מה נגחי יש? ואס במלת מהמה הוא לשנח, אס בחמת הסיבה והחוכם הכריחו לעכב הפרעון מכל מקום חין זו שנח? ואס במלת אחר?

לפ"ז לא נדע מחיזה טעם עכב, כי הורחת אחר יורה לנד שים סימני סדר? ובהיות שכוונתו בחקירת הטרסים הנרדפים הוא ענין הדעת המבדיל ביניהן, שבעבורן הוצרך הכתוב להשתמש בענין זה בטורס זה ובענין אחר בטורס הדומה, כי אין ספק שכל דברי התורה נכתבו בכוונה נפלאה והמליצות שקולות ולא בהזדמן כדברי חול, אך יסודתן בדעת קדושים, ורוח אלהי דבר בם, ועתה כראה ונשתעה יחדיו הכתובים אשר נזכרו בזה השמות אחר מהמה ובושש, אס יתחימו בהורחתן אשר הניח המחבר, או אס הם סותרים ומתנגדים כתיב אס יתמהמה חכה לו (חבקוק כ" נ") ונה נאמר על ממשכת הגאולה שלע"פ שעוד יחלופו עידן ועידנים עד בוא עת מועד,

מועד, אל תתיאש ממנו כ"ף תקוה אל ה', והוא יביא את לחכך ויקוס וירחס לנאול אותך, ונכתב מלת מהמה אם כהורחת המחבר ס"כל שהוא לשבח מה שבח יש בעיכובה? ולפי הנחתו יוצדק לכתוב מלת אחר. ומה שנדחק בפירושו על פסוק זה, הסיבה מפני שלא הניח ההורחה על נכון. ויתחמה ויחזיקו התכשים בידו ויביד לשתו וכ"ו בחמלת ה" עליו (ברחשית י"ט נ") מה שבה יש בעיכובה הזאת? ולדרכת נכתי הוא שהיה כמנחך בעיני אלה קטני אמנה, הרעה אשר יביא ה", ולולת בחמלת ה" עלינו, כי עתה יחדיו יסופו יתנו! — סיף כל דבר שהמחבר לא ירד לעומק תכלית ההורחה האמיתית בענין הזה.

דף מ"ב דרך, אורח וכ"ו "הענין הכללי בחלה השמות "הוא לקו היוצא מהקודה לנקודה שיתנועע עליו המתנועע "כדי לעזוב נקודה אחת ולהגיע אל האחי, והוא "בכחיבת הנשמיים לותו המרחק הממנע בין נקודה "לנקודה שהוא בעצמו ההתפשטות הנשמי בפועל, או "המרחק המוכן לקבל התפשטות נשמי שבין נקודה "לנקודה; ובכחיבה העיונית הוא נ"כ לותו ההתפשטות "שמחשבי היולת מציור לציור והבדל ביניהם. כי שם "דרך הנחתו בדרך כלל על הקו המוליך מהקודה לנקודת "האחר, דהייכו שהמתנועע על לותו הקו הוא מגיע "אל נקודת האחר אלא שזה האחר שיהיה ישר ובלתי "ישר וכ"ו — ושם אורח הנחתו על הדרך הרחב "המוכן ומופקר לכל והוא הדרך המדיניי הנעשה בהסכמת "טובי העיר והמדינה להיותו מוכן לכל עובר ושב "(הענר שטרחסע) וכ"ו ושם דרך בתם מורה לחנם "על הדרך הכוחני שהוא הקו היותר מוכשר להגיע בו "מהקודה לנקודה ויהיה רחב או בלתי רחב ואפילו כחוט "השערה יקרא דרך, לחכם שם לרת הנחתו בפרוטרוט "על הדרך הרחב דווקא שיש בו מעביר לרכים "כרווחה —"

בל מי שיעיין בהמקראות שכתובים בהן שמות דרך ואורח ירחה ברור בשם שהמחבר שגה ברוחה, ושפוט משפט מעוקל בהורחת השרשים הלזה, ומי יתן ונדע מתין לקח זאת

שפט דרך יפיה לפילו בחום הפערה, ושם תרח על הדרך הרחב? לדרכה הכתובים ישידון יגידון ההיפך שפט דרך נופל על המעברות הגדולות והמסוכים המובילים אל נקודת החפץ, ושם תרח יונף על השבילים והדרכים היוצאים לצדדין לכאן ולכאן, לומכם שביהם הם המוטיים ומופקרים לכל כחוקת כל הדרכים ועל דרך ההשלה נאמר על המוקים והמשפטים הבוללים שחייבים בהם ההמון כלו בקטון כגדול, דרך, ועל המצות הפרטים שרק המשכילים בעם ויחידי סגולה חייבים, אורח, כמו והלכת בדרכיו ושלו חו"ל לוך לפפר ללכת בדרכיו? כי הלבים בשמים ממעל, ובני לדם בארץ מתחת? והשיבו, מה הוא מכון לף לתה מכון. ולפי שלוך הכתוב בדרכיו ולא לאמר בארחותיו? אלא שכוונת הכתוב היא לחייב את ההמון כלו, רק ההליכה בדרכיו דהיינו ההתמדה ועשיית המצות הכוללים, החביבה החמלה והאהבה והטובה וכדומה לולם הפרטים והקדוקי מצות שהוא קשיפים למי ומתי וכמה וכדומה מחקירות העמוקות הכשגבות ממחשבות ההמוני, לוכם חייבים בהם, כי בזה יבלאו זמנם בחקירות של הבל וימנעו עשייתם, כי לא המדרש עיקר אלא המעשה כמו שאמר הכתוב לפר יעשה אחד וחי בהם. וכן כל תרומות ה" תסד ואמת רצ"ל אפילו הפעולות הפרטות עשויים בחסד ומסוכים באמת ולא יהיו בלתי מכוון ואמר ארחנה כי אחד ירחה לעיכים ובאמת כנד שיבי ה" כולם דרכיה, ואין פאן המקום להרחיב, זולת מפלנו להרחות שכאו לשורי המחבר מיבי תורת הכורחה.

דף עד פורח מעופף, הנה השוה שכאן היא התנועה הנעשה

„בחוזר שאין הנשם נשען על האדן בהתנועעו (פליאן)
„לאכם שם עוף הניתו בכלל על כל מיני ההתעופפות
„בין מלמעלה למטה ומלמטה למעלה ושם פורח
„הוא בפרשות על התעיפה מלמטה למעלה וכ"ו."

נראה לדעתינו שאין שמות האלה נרדפים לגמרי ושם פורח אינו מלשון התעופפות בלשון עברי (זולתי התרגום יתרגם על כל עוף ועוכף בפרק בחוירי) כ"א מלשון נמיכה והתגוללת הנשם מן קפולו (קיימן, חויפבליהן) וקרקע העוף הרך לפרוח (קייכל) מפני שזהו התחלת נמיכתו מקליפת הביצה, ומה שנאמר (ביחזקאל י"ג) את הנפשות לפורחות, לפי דעתינו הוא

הוא כמו הורחה מהופכת, כמו מלת שורש שהוא על ההתחזקות השורש (חייכווארצלען) ועל עקירת השרשים (עכטווארצלען) כמו כן יהיה מלת פורחות דסס (פרכליהן) מעניין הכימוס וההפסד, וכל הפסוק הזה יורה שמלת פורחות נופל על התכדן הנפשות בעת יקח ה" נפש מהם, על כי התעו את העם בזבוחיהם, כאשר ירחה המעיין סס. למנס שמות דחף דמף ועוף המה נרדפים יחד.

וף ק"ג ע"ב „נס ברח, המונח בשתופס קוף הפרידה ממקום „סככה ע"י תנועה נשמיית והמבדיל ביניהם, כי סס „ברח הכתתו על פעל הבריחה הנעשה בכעגה וסף „נס הורחתו על הבריחה המפורסמת וגלויה ו"כו."

אם למנס כנים דברי המחבר בעניין זה לך ים עוד בכלל לחר ולחיתי המסכים להורחות השרשים הנזכרים ויותר, ועל ידו יבררו ויתישבו המקרחות על לופכים ביותר נכון. מלת ברח הכתתו על הבריחה הרחק מחוד, ולפשר שלח יסוד הכורח עד לחר זמן מרובה, ומלת נס הוכח על ההתנועעות ממקום הסככה לבד להכלל לחידה, ובלפשר סיסוד מיד הנס, ואס לח יסוד ת"ת הוא כיכל מהסככה. ומתוך הרחטון ויברח מסה מפני פרעה שברח מתגרים לגמרי ולח שב עד לחר שמע שמתו בלחשים. ויכם ויצח המוצה לחל יוסף שכם רק על פני חון להכלל ממקום הסככה, ולולס שב מהר, ועל כן הסתפקו ג"כ במלת נס לחל ערי המקלט להורות שניהם יהיה למען יכלל מיד הגואל ול"כ תמיד נתקשר שני ההורחות יחד עם הפלטה לו הללה, ומזה נגזר הורחת מכוס ביום לר לי, כמו מחסה וההגנה והללה וכן תן בערתך יכומון, ע"ד מליצה כי לח די בבריחה לבדה כי חנה יכלו? ואיה יברחו? ת"כ יבקשו בנוסס ג"כ תקף מקום סתר ומחסה להסתר ביום חפו, וחף בחמת יס נס ניסתם הכל, בהיות לה" החרן ומלוחה, למנס לחר ע"ד מליצה. וכן וכסו הכללים מפני כפגרות השמע עוד יאוכו, וכן ויכם ויתם ויברח כי מתחילה נס רק להכלל ובחשר כת במקום מחסה ומקתור ברח הרחק מהעיר לגמרי, וכן כל כיסת מלחמה שהיח לבד לשעתו, להכלל ולהחסות. ומה שהשתמש הכתוב במלת נסו יגון ולחרה נרחה לדעתו מפני שלפשר שיאוכו כחשר יחטח העם חו שהתפעלות הלבו נטועים בנפש החדם ולפעמים יסבב יגון ולחרה

ותכחה ע"י מדותיו הרעות, קנאה שנאת חנם וכדומה, וח"כ
סם תלויים מהסיבות החיצוניות ויתחזק ונסו כאן על ההעדר
ויעמוד נוכח שנון ושמחה יסיגו כשזה כח זה כופל. ועתה
נחסוס לפניו מדבר כי כבר התרכנו ביותר מהרחוי, וטרם
כשים קצני למיליס נשחר את פני המחבר, (כהיות שכוונתו
לטובה ולהועיל לנו בהוראות הסרסים, המתפשטות על יסודות
התורה ופיכותיה, ובאמת החכ"ה בענין זה רבת התועלת,
לו היה זיר מהאריכות שלח לשורך וכפילת ענין אחד הרבה פעמים,
והיה מכלכל דבריו במשפט המ"ה וכלשון נח ונקי שיהיה ערב
אל נפש הקורא ונקל להבין, כי אז לא היה הספר כל כך
גדול והיה תועלתו ג"כ יותר מתומת ומשוכח) שילך עוד בנתיכותיו,
וכנבור ירון לרמו, ויחרג יוישתיו בחיבי מחשבות נכוחות
להבין ויסרים למוצאי דעת.

ואתם המתנדבים נעם שמעו, החזיקו בחורי חמד לשר
תכחה תפלתם ותיקר בעיניכם לדעת ולהבין דבר,
במקרח מפורש וסוס שכל, לתיון וחסו תחת יריעות
משכנותיו, כוחו בכל קורתו ושעשנו תחת עץ דעת הסרסים,
חכלו תפרי מגדיו חדשים, ותעלוזכה כליותכם לרחות כי לא
חלמון ישרחל מלמודי דרכי הלשון (אבל חשימים לחכתו מבלי
לתת יד לכוויה, לחזק את בעלי הכסף, להקים עמודי
החכמה והלשון, ע"כ היה כוויה, ושמחה מלין דורש, יוריעוה
לשונות לחרות, והיה מעפר תשת לחמרותיה, וכמרר תתן
קולה: תנוכי חנוכי לחם רעי! — —) לכן תנו כבוד לחכמה,
קנו במחיר ביכה, חזקו כח את ידי המחבר, שיוסיף לחזק
להוציח תעלומות למודיו לאור, יפוצו מעייכותיו חוצה,
להפליח עשה ולהגדיל תושיה וזכות הרבים תלוי בכם כי יקוויים
ומלחה החרן דעה.

מ — כ.